

Opi oppimaan

Saavutetut tulokset - arvioinnin näkökulma

Johanna Korkeamäki, tutkija, VTM
Kuntoutusalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Kuntoutussäätiö

johanna.korkeamaki@kuntoutussaatio.fi

Arviointitutkimuksen toteuttaminen

- Tutkimuksen tavoitteena on arvioida
  - aikuisten oppimisvaikeuksiin liittyviä palvelutarpeita
  - hankkeen toimeenpanoa ja toimintaa sekä
  - kuntoutuksen hyötyä ja vaikutusmekanismeja.
- Kerätty monipuolisesti sekä määrällistä että laadullista aineistoa.
  - Alkukysely, palvelukohtainen palaute, seurantakysely.
  - Yksilö- ja ryhmähaastatteluja (n=37).
- Asiakkaiden kuuleminen ja osallistaminen arviointiprosessiin
  - Saadaan tietoa, josta päättäjät ja ammattilaiset eivät välttämättä ole tietoisia (Krogstrup 2004).
- Tärkeää kiinnittää huomiota myös toimintaympäristöön, jossa vaikutukset tapahtuvat.

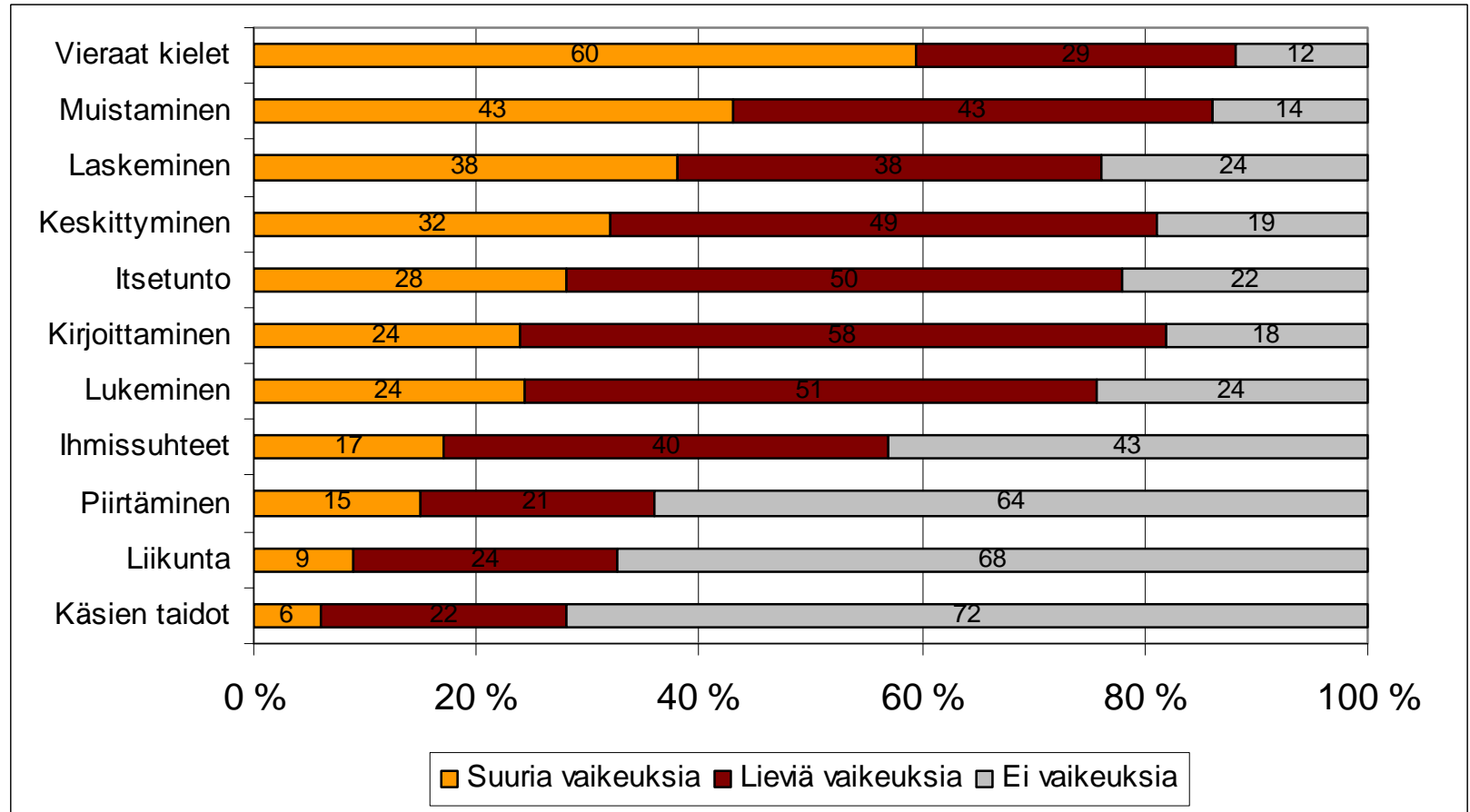
Tutkimustietoa tukipalveluiden kehittämistyön tueksi

- Projektin yhteydessä tehdään haastattelututkimus aikuisten kokemuksista ja käytetyistä selviytymiskeinoista.
- Tutkimusten mukaan itsetuntemus, henkinen hyvinvointi, tavoitteiden asettaminen ja sosiaalisen tuen saaminen voivat olla varsinaista koulumenestystä tärkeämpää.
  - Aikuisilla ympäristön mukauttaminen, opiskelustrategiat, itsetunnon tukeminen ja psykososiaalinen tuki keskeistä (Ahonen & Haapasalo 2008, Shaywitz & Shaywitz 2003).
  - Selviytymisstrategioiden ja henkilökohtaisten vahvuuksien kehittäminen pitkin elämää ja monissa konteksteissa (Goldberg ym. 2003).
- Tuen saamista hankaloittavat epäselvät käytännöt, muiden suhtautuminen ja puutteellinen tieto omasta oppimisvaikeudesta (esim. Niemelä 2007).
  - Syrjinnänvastaisen lainsäädännön ja esteettömyysajattelun laajeneminen (Gerber 2003).

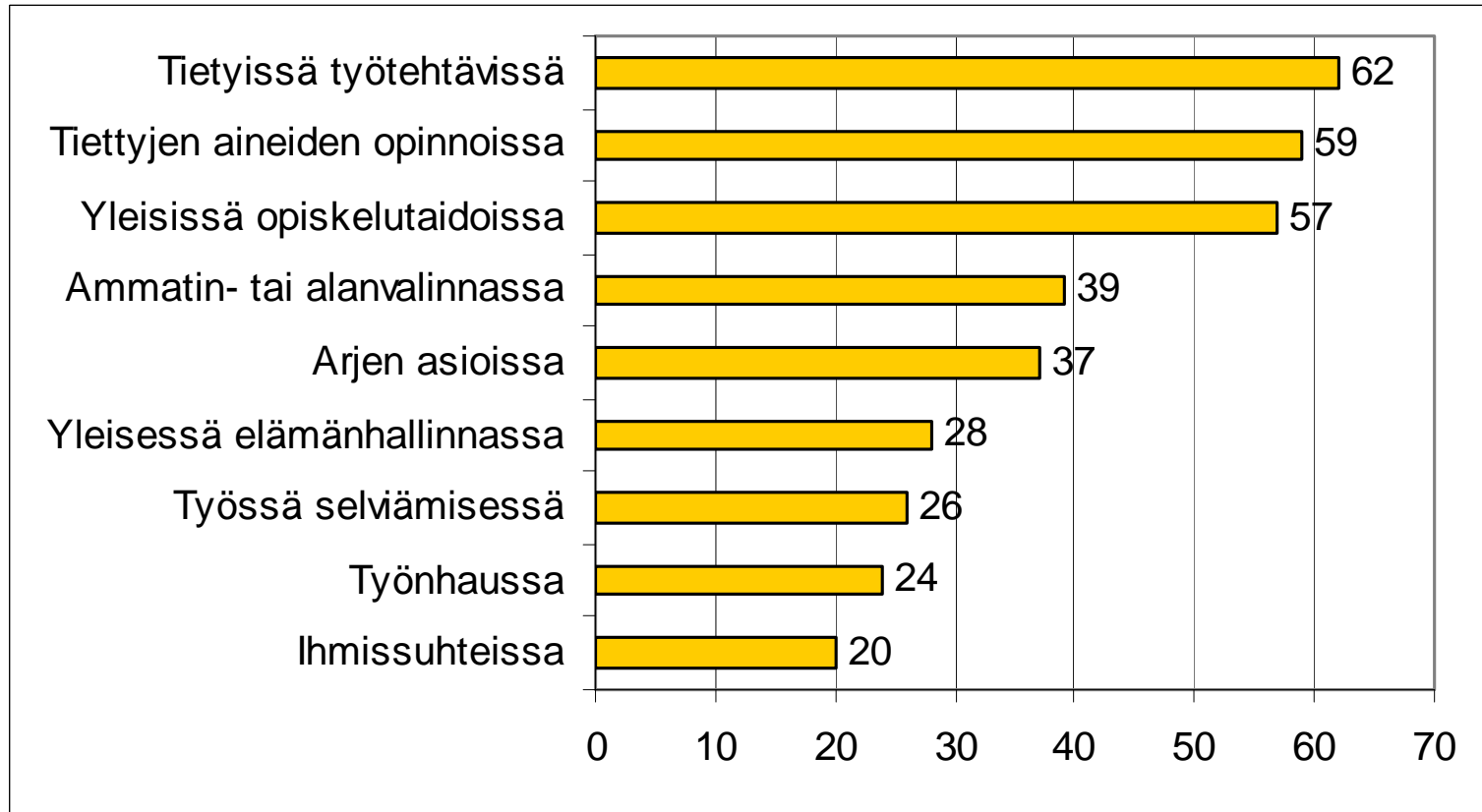
Projektin asiakkaat

- Asiakkaaksi voinut hakeutua ilman virallista lähettäjä.
  - Oppimisvaikeudet haittaavat työssä, opiskeluissa tai arjessa selviytymistä eikä tukipalveluita saa ns. normaalipalveluista.
  - Projektista kuultu useimmiten Helsingin seudun erilaisista oppijoista, Kuntoutussäätiön muista palveluista sekä läheisiltä ja ystäviltä.
- Asiakkaita aloittanut projektin parissa 180
  - Naisia 73 %, miehiä 27 %
  - Asiakkaiden ikä 16-63 vuotta, keski-ikä 37 vuotta
  - Puolella (55 %) asiakkaista enintään ammattitutkinto
  - Työssäkäyviä 41 %, opiskelijoita 31 %, työttömiä 13 %
  - Tyytymättömyyttä koetaan opiskeluun/työhön (51 %) sekä toimeentuloon (45 %).

Missä asioissa kokenut vaikeuksia aikuisena, % (n=131)

Missä asioissa oppimisvaikeus häiritsee itseä eniten, % (n=138)

Tuen tarpeet

- Asiakkaista 61 prosenttia ei ollut oman ilmoituksensa mukaan saanut aikaisemmin tukipalveluita oppimisvaikeuksiinsa. Vain neljä prosenttia vastaajista arvioi saaneensa tukipalveluita aikuisuudessa.
- Lähes puolet koki oppimisvaikeuksien vaikuttaneen omiin elämänvalintoihin paljon
  - Opiskelun työläys, viivästyminen ja keskeytyminen
  - Vaativa koulutus- ja työelämä
  - Valinnanmahdollisuuksia vähän esimerkiksi koulutuksen suhteen.
- Projektin palveluilta toivottiin eniten oppimisvaikeuden selvittämistä, tietoa omista oppimisvalmiuksista sekä konkreettisia neuvoja ja harjoituksia ongelmatilanteisiin.

Asiakkaiden kokemuksia tuen tarpeista

- Oppisin kirjoittamaan oikein ja ymmärtämään sen, mitä lukee. (mies, 38 vuotta)
- Itseluottamus ja pärjääminen epävarmalla pohjalla. Olisin tehnyt nykyisiä valintoja jo aiemmin, jos olisin uskaltanut ja läpäissyt pääsykokeet. (nainen, 37 vuotta)
- Kaikki kielitaitoa vaativat alat oli pois mahdollisina aikanaan ammatinvalintalistalta. Tänä päivänä ei ole enää ammattialaa, jossa ei tarvittaisi kielitaitoa. (nainen, 57 vuotta)
- On vaikea pysyä mukana, jos tahti on kova. Vaaditaan kaikenlaista kokemusta työssäolosta. Nykyinen yhteiskunta vaatii, että pitäisi osata kaikenlaista. Pitäisi käydä hirveästi kouluja. (nainen, 20 vuotta)

Hankkeen tuloksia

- Seurantakysely (n=83, vastausprosentti 54 %)
- Valtaosalla (81 %) palveluihin osallistuminen vaikuttanut myönteisesti elämäntilanteeseen. Kielteistä vaikutusta elämäntilanteeseen ei ollut.
  - **Esimerkkejä myönteisistä vaikutuksista: opiskelujen sujuminen, valmistuminen, opintojen aloittaminen, itsetunnon kohoaminen.**
- Palvelut vaikuttaneet myönteisesti työssä jaksamiseen tai uuteen työhön suuntautumiseen (70 %).
- Hieman pienempi osa vastaajista (57 %) kokee palveluiden vaikuttaneen myönteisesti opintojen edistymiseen tai uusien opintojen aloittamiseen.

Hankkeen vaikutuksia

- Tieto omasta vaikeudesta, neuropsykologinen tutkimus, kannustus ja tuki sekä lausunto omasta oppimisvaikeudesta koetaan erittäin tärkeänä (> 50 %)
  - Helpotus, toiveikkuus
  - Muille kertominen
  - Mahdollisuus opiskelu- ja työjärjestelyihin.
- Myönteisinä vaikutuksina mainitaan muun muassa
  - Itsetuntemus parantunut (85 %)
  - Hyväksyy paremmin oppimisvaikeuden (78 %)
  - Selvittäminen vaikuttanut myönteisesti elämään ja tulevaisuudensuunnitelmiin (75 %)
  - Elämänlaatu parani (73 %)
  - Tärkeä väline opiskeluissa ja työelämässä (70 %)
  - Luottaa ja uskoo omaan osaamiseensa enemmän (67 %)
- Vaikutukset parempia, jos on osallistunut useampaan kuin yhteen palveluun

Tuen saaminen

- Mielensterveysongelmat yleisiä
  - Lähes puolet (46 %) raportoi olevansa usein masentunut tai ahdistunut
  - Hieman pienempi määrä kokee tarvitsevansa mielensterveyteen ulkopuolista apua (38 %) tai heillä on vaikeuksia selviytyä päivittäisen stressin kanssa (37 %).
- Puolet vastaajista tarvitsee jatkossa vähän tai ei lainkaan ulkopuolista tukea. Paljon ulkopuolista tukea tarvitsee 13 % vastanneista.
- Eniten tukea oppimisvaikeuksiin on tähän mennessä saatu projektilta ja läheisiltä, vähiten oppilaitoksesta tai työvoima- ja sosiaalipalveluista. Käytännön tuen saaminen on ollut henkistä tukea vähäisempää.

Kokemuksia kuntoutumisesta

- Tiedon merkitys suuri, itsetuntemuksen ja itsetunnon paraneminen.
- Tärkeää havaita, että ei ole yksin vaikeutensa kanssa, rohkeus kertoa omasta vaikeudesta.
- Uudet keinot oppimiseen, esimerkiksi opiskelustrategiat ja äänikirjat.
- Tuen ja avun saaminen voi olla haastavaa
  - Opettajilla, lääkäreillä tai muilla ammattilaisilla ei välttämättä ole asianmukaista tietoa tai kykyä tukea
  - Epäselvyys omista oikeuksista tai saatavilla olevista palveluista.

Asiakkaiden kokemuksia oppimisvaikeuden arvioinnista (1)

- Uutta tietoa omasta tiedonkäsittelystä, esimerkiksi lukemisen hitaus ja työmuistin rooli oppimisessa
- Tärkeää, että tutkimusten tulokset selittävät koettuja vaikeuksia ja tulevat kunnolla selitetyiksi asiakkaalle
- Suositukset tarvittavista opiskelu- ja työjärjestelyistä
- Tutkimus herättää toiveen avun saamisesta
- Arviointi itsessään voi olla terapeutin ja kuntouttava etenkin muun ohjauksen yhteydessä

Asiakkaiden kokemuksia oppimisvaikeuden arvioinnista (2)

- Ennen kaikkee se, että mä nyt pääsin enemmän jyvälle siitä [omasta oppimisvaikeudesta] ja sieltä ilmestyy tällanen työmuistikapeus, joka on varmaan ollu hirveen selittävä tekijä tässä mun tapauksessa, koska muuten mulla on koulumenestyminen ollu ihan semmost kiitettävänki tasoo muissa aineissa. Tavallaan se on ollu aina semmonen kummajainen, että minkä takii just sit kielet. (nainen, 41 vuotta)
- Itse asiassa siellä oli ihan positiivisiakin yllätyksiä, joku hahmottamiskyky oli vähän parempaa tasoa ja niitä hyviäkin puolia rupes löytymään, et ei ollu vaan et missä sä oot huono tai mikä kangistelee, vaan löyty niitäkin asioita, mitkä menee hyvin ja mitkä on niin sanottujen testien normaalikäyrän yläpuolella. Ihan semmosta itsetuntemusta sitten vaan paransi oikeestaan. Seki on välillä noissa lukijutuissa, et en tiedä kuinka paljon se sitten on tärkeätä tietää ihan tarkasti että missä heittää. Mut jos ei tiedä missä heittää, ni ei pysty koskaan oikasemaan eikä tekemään niitä tukitoimia. (mies, 43 vuotta)

Asiakkaiden kokemuksia tuen saamisesta

- H2: Mä tosiaan yllätyin siitä, et mä otin yhteyttä työterveydenhuoltoon ja ne oli ihan ymmällään et mikä tämmönen, ai mikä neurologinen et ei tämmösiin pääse varmaankaan ja ei heil oo tällast ollukaan. Ja kyl he loppujen lopuks kirjotti sen sinne HUS:iin ja sielt he osas sanooki et sielt varmaan tulee kieltävä vastaus. Eli tavallaan et sä et varmaan pääsis tällasen työterveydenhuollon tai julkisen terveydenhuollon piiristä pääsis mihinkään tällasiin testauksiin, mikä toisaalta mä aattelen olis tosi tärkee että pääsis.
- H5: Et pitää itse raivata itselleen tietä ja kokee se asia tärkeeks ja ottaa itse selvää.
- H2: Koska mä luulisin kuitenkin et täl on aikamoinen yhteiskunnallinen merkitys ihmisille. Et nää asiat tulis tavallaan selväks tai tutkituks tai näille tulis selkeet vastaukset näille. Mä luulen ettei tosiaan olla ainoita..
- H4: Se on varmaan just ku tää on niin kallista ku ei nykyään pääse terveysasemille mihkään kokeisiinkaan tai muihinkaan sais lähetettä. Kyl mäkin terveysaseman kautta sain tän lähetteen mut mun piti ensin viedä sinne nivaska kaiken maailman papereita. Se ei meinannu millään kirjottaa sitä lähetettä, mut sit se kirjotti ja se meni kyl läpi sitte..
(Ryhmähaastattelu, kevät 2009)

Asiakkaiden kokemuksia - tiedon merkitys

- H: Onko ollut sellaista [tietoa], että ihan konkreettista hyötyä?
- H2: Mulla on esimerkiksi oppisopimukseen tullut rohkaisua ja tietoa ryhmän jäseniltä.
- H: Minkälaista tietoa te olette kaikista eniten hakeneet?
- H3: Herosta en tiennyt mitään, en Celiasta.
- H1: Celiasta tiesin että se on näkövammaisten mutta en tiennyt että myös lukihäiriöisille ollenkaan.
- H7: Se Merikoski [ammattillinen erityisoppilaitos] oli hyvä vihje, tosi hyvä.
- H3: Sitäkään en tiennyt mitään, että on tällainen koulu olemassa. Järvenpäästä tiesin että on inva, mutta en osannut ajatella että voisi myös tavallaan hakeutua.
- H5: Ainakin musta tuntuu, että siitä [lukihäiriöstä] on tänä päivänä tietoa. En ole ennen tuollaista läjäystä kuunnellut mitään täällä.

- (Ryhmähaastattelu, kevät 2007)

Johtopäätöksiä

- Oppimisvaikeuksien huomioimisella voidaan tukea opiskelussa ja työelämässä selviytymistä
- Terveystieteiden rooli kaipaa vahvistusta ja selkeyttämistä
  - Tutkimuksiin ja kuntoutukseen ohjaus ja pääsy
  - Yhden masennuksen riskiryhmän tunnistaminen ja varhainen tuki
  - Merkitys tasa-arvoisten mahdollisuuksien kannalta
- Erityispalveluiden tarve
  - Osalle riittäisi lyhytkestoinen neuvonta ja ohjaus erityisesti oppimisvaikeuden arvioinnin yhteydessä
  - Tarvitaan myös pitkäkestoista tukea
- Tukea tulisi olla saatavilla tarvittaessa erilaisiin tilanteisiin.
  - Erilaiset siirtymävaiheet ja murroskohdat keskeisiä.